

Eurokriisin käänne

MATTI VIRTANEN

Tämän vuoden huhtikuussa Kreikka sai ensimmäistä kertaa neljään vuoteen myytyä vapaila markkinoilla valtion lainapapereita. Lainan määrä oli 3 miljardia euroa ja sen korko vajaat 5 prosenttia. Ostohaluja markkinoilla olisi ollut paljon enemmänkin, tarjouksia tehtiin 20 miljardin euron edestä.

Miten tämä oli mahdollista? Kreikalla on nyt velkaa paljon enemmän kuin eurokriisin alkessa huhtikuussa 2010, sen talous on edelleen kuralla ja maassa on massatyöttömyys. Miksi sijoittajat uskaltaivat nyt ostaa Kreikan lainapapereita ja ennen kaikkea: miksi he tyytyvät noin mitättömään korkotasoon? Korkeimmillaan Kreikan kymmenvuotisen lainan korko oli yli 40 prosenttia (keväällä 2012).

Toimittaja Timo Harakka pystyy alkuvuonna ilmestyneessä kirjassaan varsin vakuuttavasti osoittamaan, että eurokriisiin ratkaiseva käännekohta oli heinäkuussa 2012. Sen jälkeen ei vain Kreikan vaan kaikkien muidenkin kriisimaiden pilviin nousseet korot ovat tulleet tasaisesti alaspäin. Nyt niissä on enää ”normaali” kriisilisiä vakaisiin maihin (kuten Saksa ja Suomi) verrattuna. Paniikin tuottanut pelkokerroin on pitkälti poistunut.

Eikä pelkokerroin ole poistunut siksi, että kriisimaiden julkiset taloudet on pakolla pistetty salama-säästöihin. Päävastoin, liian nopeat ja liian syvät leikkaukset olivat pahentaneet erityisesti Kreikan tilannetta eli murentaneet sijoittajien luottamusta maan maksuvalmiuteen eli kykyyn jatkossa hoitaa velkojaan.

Tämä on se näkökulma, josta Timo Harakka eurokriisin historiaa katsoo – siis se, miten sijoittajat kehityksen näkevät ja mitä he tarkkailevat. Sijoittajat hakevat velkapapereista tuottoa, eikä heitä kiinnosta valtioiden talous tai velkojen kokonaismäärä sinänsä vaan se, kuinka vakaasti valtiot kykenevät nyt ja ennen kaikkea tulevaisuudessa velkojaan hoitamaan. Juuri tässä suhteessa sijoittajien luottamus Kreikkaan alkoi kiihtyvästi pettää keväällä 2010, kun paljastui, että maan hallitus oli sormeillut tilastoja ja Kreikkaa uhkasi pikainen maksukyvyttömyys. Kun euroalue teki liian vähän ja liian hitaasti, paniikki pääsi valloilleen.

Harakka vertaa eurokriisin hoitoa USA:n tapaan reagoida. Finanssikriisin alkusyy on globaali eli johdannaismarkkinoiden paisuminen hallitsemattomaksi. Heikoin lenkki oli aluksi USA, josta kriisi käynnistyi syksyllä 2008. USA:n hallitus aloitti massiivisen elvytyksen. Keskuspankki lupasi ostaa rajattomasti liittovaltion velkakirjoja eli alkoi käytännössä painaa rahaa. Rahalaitokset tutkittiin heti läpikotaisin ja heikoimpien annettiin kaatua. Pankkien tueksi tarjottiin 430 miljardia dollaria, joiden myötä valtio tuli pankkien osa-omistajaksi. Kun USA:n talous kääntyi jo 2009 kasvu-uralle, ongelmpankit lunastivat ajan myötä valtion ulos. Ja olennaista oli, että kriisitoimet toteutettiin kolmessa kuukaudessa Lehman Brothersin vararikon jälkeen.

Aluksi Eurooppa näytti seuraavan samalla uuskeyneslaisel-

Timo Harakka
Suuri kiristys
Schildts & Söderströms, 2014

la linjalla. Marraskuussa 2008 José Manuel Barroso esitteli ylipäänä valtavan elvytyspaketin. EU-jäsenmaat sopivat sijoittavansa 200 miljardia rakentamiseen, teollisuuteen ja energiaan. Keväällä 2009 Britannian pääministeri Gordon Brown isännöi G20-kokousta, joka lupasi peräti biljoona dollaria (12 nollaa) maailman rahoitusjärjestelmään. Brownista tuli hetkessä ”Mies joka pelasti maailman”.

Mutta siihen elvytys loppui, kuin seinään. Helmikuussa 2010 G7-maiden enemmistö päätti (Britannian uuden pääministerin johdolla), että nyt vaihdetaan suuntaa. USA jäi yksin. Huhtikuussa 2010 tutkija Alberto Alesina kertoi EU:n finanssipolitiikan johtajille johtopäätöksensä, jonka mukaan valtiontalouden leikkaukset eivät välttämättä heikennä talouskasvua edes lyhyellä tähtäimellä, pikemminkin päinvastoin. Harakka irvailee:

”Tämä oli uutta: laajentavat supistukset. Sanapari vaikuttaa ensi kuulemalta yhtä mahdolltomalta ristiriidalta kuin terveystupakka, donitsidieetti tai lestadiolainen porno. Mutta Alesina väitti toisin.”

Alesinan teesi kiteytti uuden linjan. Euroopan talouseliitti ryhtyi pikaisesti toteuttamaan leikkaus- ja kiristyspolitiikkaa, ensiksi ja erityisen kovalla kädellä Kreikassa. Sen jälkeinen kokemus kertoo, että euroalueen maista ne, joissa toteutettiin suurin kiristys, kasvu on ol-

lut pienintä ja velan BKT-osuuden kasvu suurinta. Nopea kiristyspolitiikka ei siis ole saanut aikaan käännettä, vaan on johtanut yleiseurooppalaiseen nolakasvuun ja vakavaan deflaatioon vaaraan.

Kreikan holtiton taloudenpito ei Harakan mielestä ollutkaan kriisin todellinen syy, Kreikan tapaus vain nosti perussyyn esiin: rahaliitolla ei ollut ”perälautaa”. Euroon ei oltu rakennettu minkäänlaista varomekanismia, joka otettaisiin käyttöön, jos jokin jäsenmaa on ajautumassa maksukyvyttömyyteen. Kaikenlainen yhteisvastuu oli nimenomaan kielletty, ja keskuspankin tuli pitäytyä vain inflaation torjunnassa. Harakka epäilee, että näin oli tehty tietoisesti. Eurosta haluttiin uusliberalistinen rahaliitto, jonka kehitystä johtaisivat markkinavoimat.

Mutta markkinavoimat eivät halunneet, että Kreikka eroaa tai erotetaan eurosta, koska se olisi johtanut sijoittajavastuun täyteen toteutumiseen eli valtaviin tappioihin. Kreikalle oli lainattava lisää, jotta se voi hoitaa velkojaan. Keväällä 2010 kukin

euromaa lainasi Kreikalle kukin hiukan ja samalla ryhdyttiin rakentamaan väliaikaista ja pysyvää kriisirahastoa. Poliittisen paineen alla niille kaavailut pääomat ja tukivaltuudet jäivät sijoittajien silmissä aivan liian pieniksi, jotta niillä voitaisiin estää kriisimaiden ajautuminen maksukyvyttömyyteen. Kriisimaiden korot jatkoivat nousuaan ja olivat huipussaan kesällä 2012. Euron hajoaminen oli ovella.

Ainoa riittävän suuri ”sinko” on keskuspankin hallussa. Sitä USA:n keskuspankki käytti syksyllä 2008, kun se ilmoitti ostavansa rajattomasti liittovaltion velkakirjoja eli painamalla rahaa. Asiallisesti saman ilmoituksen antoi Euroopan keskuspankin uusi pääjohtaja Mario Draghi heinäkuun 26. päivänä 2012. Näin:

”EKP on valmis tekemään kaiken tarvittavan (‘whatever it takes’), jotta euro säilyy. Ja uskokaa minua, se kyllä riittää.”

Draghi teki ratkaisun, joka olisi voitu tehdä heti keväällä 2010, jolloin pelkokertoimen kasvuun johtanut paniikki olisi loppunut alkuunsa. Keskuspan-

kin silloinen johto ja erityisesti sen saksalaiset jäsenet ja Saksan johto muutenkin harasivat vastaan. Saksan kipeässä muistissa on 1920-luvun hyperinflaatio, jonka setelirahan silmittömän lisääminen sai aikaan. Mutta ajat ovat nyt toiset. Draghin ilmoituksen jälkeen kriisimaiden korot putosivat välittömästi ja ovat jatkaneet laskuaan tähän päivään saakka. Tämä kehitys teki mahdolliseksi Kreikan viimekeväisen paluun vapaille velkamarkkinoille.

Onko EKP:n roolinvaihdos riittävä eli onko rahaliiton kriisivalmius nyt kunnossa? Kirjansa lopussa Harakka pohtii kiinnostavasti, miten euroalueen toimintatapoja voisi kehittää niin, että uusien kriisien syntymistä voitaisiin paremmin ehkäistä. Oli vähällä, ettei Harakka päässyt henkilökohtaisesti tätä kehitystyötä tekemään. Timo Harakka oli nimittäin sitoutumattomana demarina ehdolla Euroopan parlamenttivaaleissa kesäkuussa, sai yli 20 000 ääntä eli demariehdokkaista kolmanneksi eniten – mutta jäi varasijalle, kun vain kaksi pääsi läpi.

Eutanasia vai ei?

PEKKA WAHLSTEDT

Eutanasia on noussut kiistakapulaksi, jota enemmistö suomalaisista kannattaa, mutta lääkärin vastustavat. Tosin hiljattain Terhokodin johtaja ylilääkäri Juha Hänninen julkaisi kirjan, jossa hän ilmoitti punnittujen perustelujen saattelemana, että hän on siirtynyt vastustajien leiristä hyväksyvien puolelle – perussyynä oli yksinkertaisesti

se, että Terhokodissa Hänninen on itse joutunut näkemään sen kurjuuden ja kärsimyksen helvetin, minkä läpi syöpäpotilaat ja muut kuolemansairaat joutuvat kulkemaan ennen kuin saavat ikuisen rauhan. Esko Seppänen ja Ilkka Taipale taas julkaisivat viime vuonna kirjan, johon oli koottu monipuolisen joukon (mm. Jorma Palo, Pau-

Reino Pöyhä & Tiina Tasmuth & Pekka Reinikainen (toim.)
Lääkäri saattajana
Pohdintoja kärsimyksestä,
kuolemasta ja eutanasiasta
Duodecim, 2014

la Kokkonen, Timo Airaksinen, Claes Andersson ja Heikki Pälve) kantoja puolesta ja vastaan.